

کتابشناسی

درمجله کانون از این پس انتقاد کتب حقوقی، قضایی، اجتماعی و اداری و آنچه باموضوع و روش و هدف این مجله مربوط باشد، درستون تازه‌ای مورد بحث قرار می‌گیرد. کسانی که با حقوق سروکار دارند، می‌توانند نظر انتقادی خود را نسبت به کتب و انتشارات توصیف شده به مجله کانون اعلام نمایند. انتقاد آزاد است، ولی نظر منتقد باید دقیق، مستدل و موجه و مبتنی بر مدارک و مأخذ مربوط با ذکر نام و شماره و سایر مشخصات باشد.

تأمین اجتماعی

دکتر خسرو پاکباز

با انضمام « بررسی کامل بیمه های اجتماعی ایران»، چاپ ارژنگ در ۴۵۰ ص. روی جلد پشت حاوی اصل ۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر: « هر کس بعنوان عضو اجتماع حق تأمین اجتماعی دارد. »

کتاب تأمین اجتماعی تألیف آقای دکتر خسرو پاکباز در ۴۵۰ صفحه با قطع پستی و عباراتی ساده و سلیس از کتابهایی است که بدرد همه قسم خواننده می‌خورد.

در قسمت اول بحث جالبی در خصوص آزادی و عدالت اجتماعی، چگونگی تحولات اقتصادی و اجتماعی دنیای معاصر با استشهاد از گفتار فلاسفه و متفکرین و جامعه شناسان دارد که خواندنی و آموزنده است.

در قسمت دوم تأمین اجتماعی را در ایران بوسیله قوانین بیمه اجتماعی شرح می‌دهد و برای ایجاد حس مقایسه

چگونگی تأمین اجتماعی را در فرانسه، امریکا، انگلستان، آلمان، اتحاد جماهیر شوروی و آسیا (خاور میانه و خاور دور) بیان می‌کند.

این کتاب از طرف آقای دکتر پاکباز که وکیل دادگستری است، تدوین شده و نکات بدرد بخوری که برای استفاده کنندگان از بیمه های اجتماعی در قوانین منظور شده است، بخوبی خاطر نشان می‌کند. مبحث اتوماسیون از مباحث تازه و جالب است که حتی برای کسانی که از اقتصاد اطلاع ندارند، قابل استفاده خواهد بود.

این کتاب از هر جهت ارزنده است و موفقیت آقای دکتر پاکباز را از خداوند مسئلت دارم.

دکتر احمد هومن

حقوق خصوصی

تثبیت خانواده

مهدی بطحائی

رساله دکترای حقوق دانشگاه

تهران، چاپ پیروز، ۱۳۴۶، ۲۱۰ ص.
«تثبیت خانواده» مربوط به مطالعات
تطبیقی درباره «مسائل حقوقی مستقیم
یا غیر مستقیم» است که «بمنظور تثبیت
وضع خانواده» در نخستین «کنگره
بین‌المللی حقوق تطبیقی مجمع بین‌المللی
علوم قضایی» در شهر بارسلن سال ۱۹۵۶
صورت گرفته است.

در دیاچه چگونگی تشکیل «مجمع
بین‌المللی علوم قضایی» باختصار بیان و
سپس در مقدمه کلیاتی راجع به تغییر
و تکامل مؤسسات حقوقی خانواده، مانند
ولایت، نکاح، طلاق، حضانت و حمایت
ذکر می‌شود و دیگر اینکه چگونه
مسایلی از این قبیل در هر کشوری بنحوی
خاص تحقق می‌پذیرد؛ مثل اینکه در یک
کشور زن و مرد هر دو متساویاً حق
درخواست طلاق دارند، و در کشور دیگر
اساساً طلاق وجود ندارد.

از جنبه تاریخی تنها به بحث در
باره اساس و شکل خانواد دررم باستان
اکتفا شده و مؤلف پس از شرح مساعی
حقوقدانها برای تثبیت خانواده (ص ۳۳)
که البته مربوط به شرکت کنندگان در
کنگره نامبرده است، قوانین خانواده
بعضی کشورها را بررسی و خانواده را در
سه گروه کشورهای مذهبی (مثل ایتالیا،
لبنان)، غیر مذهبی (فرانسه، امریکا) و
سوسیالیستی (شوروی، یوگوسلاوی)
مطالعه می‌کند و نتیجه می‌گیرد که
خانواده امروزی وظیفه‌دار ایجاد و پرورش
نسل آینده خود می‌باشد: این وظیفه
باید برای خانواده‌ها، دولت و مؤسسات
تربیتی روشن و سپس طرق و وسایل اجرای
این تکلیف پیش‌بینی گردد. منظور از

تثبیت وضع خانواده، مطالعه همین طرق
و وسایل و اقدامات دولتها درباره آنست.
با این فکر بار دیگر مسایلی مانند
ازدواج، روابط زوجین، تعدد زوجات،
همچنین روابط آزاد زن و مرد، نظارت
بر موالیف، تلقیح مصنوعی، طفل نامشروع
و اقدامات تأمینی و تعلیماتی دولتی با
توجه به گزارشها و مطالعات کنگره مزبور
مورد بحث قرار می‌گیرد.

رساله بالا تثبیت خانواده را بیشتر
از جنبه روانی و اجتماعی ملحوظ داشته
است.

نقش عرف

در حقوق مدنی ایران

محمود سلجوقی

پایان نامه دکترای حقوق دانشگاه
تهران، تصویب ۱۳۴۷، چاپخانه بانگ
ملی ایران، مشتمل بر متن خطابه دفاع
از رساله، مقدمه، موضوع بامآخذ فارسی
و عربی و فرانسه و فهرست جمعاً ۱۷۳ ص.
نگارنده پس از اشاره به اهمیت و
لزوم عرف و اصالت آن در میان منابع
حقوقی در «متن خطابه» می‌گوید: «از
نظر تاریخی پیش از رخ دادن انقلاب
مشروطیت در ایران روابط حقوقی جامعه
تابع احکام و مقرراتی بود که قاضی از
دلایل شرعی استنباط و آنها را در حدود
موازین فقهی و معیارهای عرفی در آرای
خود منعکس می‌کرد. پس از اقتباس
شیوه قانونگذاری بطرز جدید و فراهم
آمدن قوانین مکتوب، منجمله قانون
مدنی، به‌مراه آن این نظریه افراطی نیز
متداول گردید که در برابر رسالت
اجتماعی قانون برای سایر منابع حقوق
ارزش و اعتباری نیست و اگر برای حقوق

جامعه‌شناسی ارزشها

دکتر پرویز صانعی

تهران، فروردین ۱۳۴۷، چاپخانه

مرد مبارز ۲۷۲ ص.

هدف اصلی کتاب آنست که مسایل مختلف اجتماعی را تحت قاعده و نظمی که مطالعه از دیدگاه ارزشهای متنوع اجتماعی باشد، در آورد... ص ۷. ارزشها انواع مختلف واقعیات و اموری هستند که احتیاجات انسان را بر آورده می‌کنند؛ بدین معنا ارزشها « واقعیات مرجح» و بر هشت طبقه اند: قدرت، دانش، ثروت، احترام، سلافت، مهارت، مسجبت و تقوی. افراد به نسبتهای گوناگون در جستجوی بعضی یا کلیه ارزشها هستند، ص ۴۳. بیعد. از طرفی کلیه افراد الزاماً کلیه ارزشها و آداب و رسوم حاکم در جامعه را نمی‌پذیرند. جامعه نیز بخاطر حفظ تمامیت خود این گونه افراد را مضر و ضد اجتماعی تلقی کرده بنحوی مجازات می‌کند، ص ۸۴. باین اندیشه مؤلف به تجزیه و تحلیل موضوعهایی مانند اجتماعی شدن انسان، تعریف و ماهیت فرهنگ و رابطه آن با شخصیت و ارزشها، نهاد های اجتماعی و خانواده می‌پردازد؛ تأمین ارزشها از طریق نهاد های اجتماعی صورت می‌گیرد، ص ۵۲ و ۱۷۱. اصطلاح نوپدید «نهاد» از لحاظ ساختمان زبانی و دلایل وضع اصطلاح، خاصه با توجه بشرايط وجودی و مفهوم آن که « هر نهاد از دو عامل تشکیل می‌یابد: یکی ساخت، یعنی شکل مشخص و معین که يك نهاد در يك جامعه بخصوص دارد، و دیگری کنش یا کنشهای آن، یعنی نقشی که بعهده

سوی قانون منابع دیگری قابل تصور و اعتناست، تنها بمناسبت اعتباری است که قانون برای آنها شناخته است...» ص ۶. بر حسب تحقیق وی « قانون و عرف انعکاسی از قواعد بنیادی می باشند و این قبیل قواعد تکیه گاه آنها محسوبند و نیروی الزام آور عرف حقوقی را باید در قاعده بنیادی که تکیه گاه آنها بشمارد است، جستجو کرد، ص ۴. مؤلف ضمن استفاده از عقاید پیروان «مکتب حقوق طبیعی» يك بار عرف را در برابر «کیفیات منافی» آن، یعنی اشتباه، قانون، نظم عمومی، عقل سلیم و اخلاق حسنه قرار می‌دهد و درجه مقاومت آنرا می‌سنجد؛ و بار دیگر اعتباری که قانون به عرف داده، نه بمنزله اعطای ارزش بامری غیر معتبر، بلکه شناسایی اعتبار ذاتی خود عرف حقوقی می‌شمارد، ص ۵. قانون به تنهایی قادر به رفع نیازمندی های واقعی جامعه نیست، بلکه به افزار دیگری احتیاج دارد تا کم و بیش آنرا در عمل جبران کند و آنرا با واقعیت های محیط و روزانطباق دهد. این افزار همان عرف است. قانون و عرف دو روی يك سکه اند. عرف مفسر و مکمل ارزش عملی قانون است.

در این پایان نامه تکلیف عرف در حقوق رم، اسلام، حقوق انگلوساکسون، شوروی و سرانجام ایران مورد بحث قرار می‌گیرد. عرف در حقوق مدنی ایران از هر دو جنبه کلی و نظری (ماهیت، عناصر تشکیل دهنده، نیروی الزام آور عرف حقوقی و رابطه آن بامبانی) و اختصاصی (احکام و تدابیر قانون مدنی ایران) به بحث گذاشته شده است.

دارد و ارزشهایی که تأمین می کنند...»
ص ۱۷۴ ، بحد کافی روشن نشده و در
هر حال یکی از مباحث های مهم وارزنده
کتاب است.

این کتاب مکمل رشته جامعه شناسی
است . مؤلف در خانمه هر فصل بخاطر
استفاده دانشجویان بحثی بعنوان «تذکر
و سؤال» آورده تا خواننده را به خود-
پرسی و فکر کردن واداشته اورا بجای
پذیرفتن بی چون وچرای هر اندیشه ای
به تعمق در فکر ها و بررسی و انتقاد
عادت دهد.

دکتر تقی لطفی

حقوق کیفری

دفاع مشروع

عباس باقری

دفاع مشروع رساله دکترای حقوق
آقای عباس باقری و کیل دادگستری
در ۲۳۶ ص . سال ۱۳۴۳ بوده ناشر
هیئت مشاورین حقوقی و اقتصادی همراز
معرفی گردیده ، طبع کتاب پاکیزه و
اغلاط آن بالنسبه کم است که مؤلف خود
برای کتاب دوازده غلط یافته و در صفحه
جدا گانه برنگ دیگری چاپ کرده
است .

از رعایت اصول نقطه گذاری وزیر-
نویسی و بسا اوقات که احتیاجی با آوردن
کلمه لاتین دیده اند، دریغ نکرده اند .

این کتاب متضمن کلیاتی در سه بخش
و سه گفتار در شرایط دفاع مشروع ،
اعمال مجاز بعنوان دفاع مشروع و بررسی
انتقادی قوانین موضوعه است و ضمناً
صورتی از کتبی که در تالیف آن مورد
استفاده قرار گرفته بفارسی و لاتین ذکر

شده .

در کتاب دفاع مشروع از عقاید و
نویسندگان خارج بحث و با حقوق ایران
کم و بیش تطبیق بعمل آمده ؛ ولی
آنچه کمتر در کتاب مزبور بچشم می -
خورد ، موضوع کمی آرای دیوانعالی
کشور است که خود نویسنده در مقدمه
کتاب متذکر این معنی شده اند .

در هر حال چون اولین رساله ای
است که در خصوص دفاع مشروع بصورت
کتاب در آمده ، می توان از نویسنده
و مؤلف آن به نیکی نام برد و زحمات
ایشان و ناشر را مورد تحسین قرار داد .

یکی از مطالبی که حق بود در این
کتاب بحث می شد، این موضوع است که
اگر در بلوا و اغتشاش مأمورین انتظامی
از طرف بلوا کنندگان مورد تجاوز واقع
شوند و در این گونه مواقع مبادرت به
تیراندازی نمایند، اگر یکی از بلوا-
کنندگان که ضمناً جزو حمله کنندگان
بقوای انتظامی هم هست، در اثر تیراندازی
مأمورین کشته شود، این عمل مأمور در
تیراندازی و بالنتیجه قتل دفاع مشروع
محسوب است یا نه؟ بیجا بود دفاع مشروع
در شورش ها، در حملات دسته جمعی یا در
بلواها را هم مورد نظر قرار می دادند و در
قسمت دفاع مشروع دسته جمعی که مورد
بحث واقع شده ، در این مورد هم بحث
و گفتگو بعمل می آمد و راه حل های
قانونی ارائه می گردید .

در هر حال رساله دفاع مشروع
رساله ای است خواندنی و قابل استفاده
و این را هم نمی توان نادیده گرفت که در
ضمن کتاب با اصطلاحی بر می خوریم که
شاید ابتکاری باشد و آن موضوع جرم

عقیم، مذکور درص ۱۷۷ است که چنین تعریف کرده اند:

«جرم عقیم آن است که هیچیک از عواملش مفقود و مانعی هم ذاتاً برای تحقق آن موجود نباشد، لکن بعلمت اوضاع و احوال یا کیفیت خاص حدوث نتیجه میسر نگردد.» با توجه به ذوق سلیم بهتر بود اصطلاح دیگری بجای آن برگزیده شود.

افترا و توهین

و جرایم مشابه آن

منوچهر کبیر

پایان نامه تحصیلی آقای م. کبیر که يك نسخه ماشين شده آن بکتابخانه کانون و کالای دادگستری رسیده و از قرار هنوز اقدام بطبع آن نشده است، متضمن ۱۱۳ ص.

رساله مزبور در دو گفتار و هر

گفتاری در چند فصل تهیه و تنظیم شده:

گفتار اول در جرایم بر ضد شرافت

از نظر حقوق مادی و گفتار دوم بحث در

جرایم بر ضد شرافت از نظر حقوق شکلی است.

این رساله چون در دسترس همگان

نیست، همینقدر می توان اظهار نظر کرد

که با تقسیم بندی و فصل بندی های

گوناگونی که در آن تعبیه شده، همه

اطراف و جوانب افترا و اهانت و توهین

در نظر گرفته شده و ضمناً برای تشحید

ذهن خوانندگان و تکمیل موضوع به

آرای دیوان کشور و دادگاه عالی انتظامی

نیز توسل جسته و مؤلف بکتاب خود

رونق داده است.

در هر صورت شناساندن مباحث

مختلف توهین و افترا چه با افراد، چه مقامات عالیله و چه بروسای ممالک خارجی و چه بمذهب و ملیت ها خود مطالبی است که دانستن آن برای هر کس جزو ضروریات اولیه بوده و برای خودداری از هرزه درایی و یاوه گویی هشدار است که نویسنده آن در نتیجه بحث و فحص در قوانین مختلف ایران در مقام مقایسه با قوانین ممالک دیگر برآمده و بحث را باین جمله کزنفون نسبت بایران خاتمه داده که گفته است: «آنهايي که بی مورد نسبت تقصیر بدیگران بدهند، سخت سیاست خواهند شد.»

علی اصغر شریف

حقوق بین الملل

بردگی در حقوق بین الملل

دکتر منصور راستین

چاپخانه فاروس ایران، سال ۱۳۴۵

در ۳۱۰ ص.

کتاب «بردگی در حقوق بین الملل»

از جمله کتبی است که جنبه تاریخی آن

بر جنبه قضایی و حقوقی اش رجحان دارد

و همانطور که در مقدمه ذکر شده و بعضی

از نویسندگان بردگی را مکتب بین المللی

معدوم دانسته اند، با ترقیات روز افزون

بشریت در زمینه گسترش عدل و داد،

برابری و مساوات باید آنرا از حقوق

فراغوش شده انگاشت.

این کتاب حاوی يك مقدمه تاریخی

(در پیدایش بردگی در کشورهای مصر،

یونان، رم، ایران باستان و اسلام) و سه

فصل مربوط به برده فرشی در قرنهای

۱۶ و ۱۹ فصل دیگر در کنفرانس ها، قراردادهای بین‌المللی برای جلوگیری از بردگی و بالاخره کوشش برای از بین بردن اثرات بردگی و شبه بردگی است. کوشش مؤلف در جمع‌آوری مدارک و سوابق تاریخی و قراردادهای مذکور امثله و شواهد بسیار ارزنده بوده و با عنوانی که برای شبه بردگی قایل شده‌اند، چنین نتیجه گرفته‌اند که باید بیشتر به جنبه اخلاقی کار و نکوهیدگی این روش و سیاست توجه داشت که با دنیای روشن امروز مردم چشم‌بازی که جوانان مرفقی

و متساوی هستند، سازگار نخواهد بود. عبارات این کتاب سلیس و خالی از از تعقید و در خور فهم همگان بوده و برای کسانی که با حقوق بین‌الملل سر و کار دارند، شایان افاده است. زحمات مؤلف در تنقیح موضوع و تشریح معایب و توصیه‌های اخلاقی آن نتیجه تأثیری است که از اوضاع اجتماعی ممالک عقب افتاده و کسانی که در گذشته قایل به برتری نژادی بوده‌اند، سرچشمه گرفته و درخور توجه می‌باشد.

علی اصغر شریف

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی